

ENKELE LIMBURGSE MUNTSCHATTEN

R. Van Laere

EEN ZESTIENDE-EEUWSE MUNTSCHEAT GEVONDEN TE OVERPELT

Vondstomstandigheden

In het midden van de jaren tachtig ontdekte de heer Antoine Oyen ^{1/} een kleine muntschat in de "Heide achter de Steenweg" te Overpelt, kort bij de grens met Eksel. Over een oppervlakte van ongeveer een halve vierkante meter werden acht zilveren en één gouden munt gevonden, samen met wat de restanten leken van een lederen buidel of beurs. Deze gingen inmiddels verloren. Meer details over de vondstomstandigheden zijn niet gekend. Of de muntschat volledig is, blijft daarom in het ongewisse. Sommige details in de bewaringstoestand van enkele munten lijken er echter op te wijzen dat de schat vroeger omvangrijker was, maar zekerheid bestaat hierover niet. Alle munten hebben erg geleden van hun verblijf in de bodem. De meeste zijn gebroken en werden met lijm of doorzichtige zelfklevende strip "gerestaureerd". De opgegeven massa's zijn dan ook eerder benaderend dan exact.

Inventaris

A. De Nederlanden

FILIPS DE SCHONE (1482-1506)

Vuurijzer - Brabant (?) - 1492

Vz. Een leeuw zit naar links en houdt het wapenschild van Filips de Schone voor zich ; errond, tussen twee parelcirkels, + PHS(+ A)RCHIDVX + AVSRIE + BVRGVNDIE(+ ?)

Kz. Bebladerd kruis ; errond, tussen twee parelcirkels, + BENE(DIC + H)EREDITATI + TVE(+ AN)NO' + (DNE + 1492)

Zilver - 1,57 g. - stempelstand 400 h. - gebroken.

VG & H 2/nr. 98-1

Dubbele stuiver - Brabant (Antwerpen) - 1504

Vz. Gekroond wapenschild van de Bourgondische Nederlanden, geplaatst op een veelpas ; de kroon snijdt het omschrift ; errond, tussen twee parelcirkels, PHS + D(EI + GRA + A)RCHID' + AVSTE + D(VX + B)VRG + B

Kz. Bebladerd kruis met in het opengewerkt hart het niet meer herkenbaar atelierteken ; errond, tussen twee parelcirkels, (kroon OMNIS + S)PIRITV(S + LAVDET +)DOMIN + A' + 1504

Zilver - 1,66 g. - stempelstand 800 h. - gebroken en gesnoeid (?)

VG & H, nr. 119-1.

Stuiver - Brabant (Antwerpen) - z.d.

Vz. Gekroond wapenschild van de Bourgondische Nederlanden ; de kroon snijdt het omschrift niet ; errond, tussen twee parelcirkels, PHS(+ DEI + GRA + ARCH)ID' + AVS(TRIE + DVX + BVR)G + BRA

Kz. Een versierd kruis, met in het opengewerkt hart een leeuwje, is geplaatst op een vierpas en snijdt het omschrift ; rondom, tussen twee parelcirkels, (SIT + NO) - ME + DO - (MIN +)BE - NED'TV'

Zilver - 2,04 g. - stempelstand 200 h. - gebroken en gesnoeid (?)

VG & H, nr. 120-1.

NIET GEIDENTIFICEERDE VORST

De staat van bewaring van dit fragment laat niet toe om het met zekerheid te identificeren. Het Bourgondisch (?) wapen vult het hele veld op de voorzijde. Mogelijk gaat het om een groot, maar er moet waarschijnlijk eerder gedacht worden aan een halve stuiver van Filips de Schone.

(cfr. VG & H, nr. 63).

KAREL V (1506-1555)

Stuiver - Holland (Dordrecht) - 1499

Vz. Gekroond wapenschild van de Bourgondische Nederlanden ; de kroon snijdt het omschrift niet ; errond, tussen twee parelcirkels, + MONT + NOVA + ARCID(+ AVS +)DVX + BG' + CO' + HO'

Kz. Een versierd kruis, met in het opengewerkt hart een klein bladerkruis, is geplaatst op een vierpas en snijdt het omschrift ; rondom, tussen twee parelcirkels, SIT + NOM - EN x DN( ) - BNEDIC - TM x 14(99)

Zilver - 1,57 g. - stempelstand 600 h. - gebroken

VG & H, nr. 172-6.

FILIPS II (155-1598)

Statenstuiver - Brabant (Maastricht) - 1577

Vz. Gekroond wapenschild van de Spaanse Nederlanden tussen I - S; rondom, PHS . D (: G . H)ISP . Z (. REX .)DVX . BRA en een parelcirkel.

Kz. Bebladerd en versierd Sint-Andrieskruis ; errond, 15 ster 77 (bovenaan) / . PAC(E .)ET (. IVS)TTTIA . (onderaan) en een parelcirkel.

Zilver - 0,95 g. - stempelstand 1100 h - sterk verweerd
VG & H, nr. 250-2.

B. Spanje

FERDINAND EN ISABELLA (1475-1504)

Real - Castillië & Léon (Barcelona) - zd. (na 1497)

Vz. Gekroond Spaans wapenschild ; errond, tussen twee parelcirkels, FERNANDVS : ET : HELISA

Kz. Een juk boven een pijlbundel en de letter B ; rondom, tussen twee parelcirkels, + BET . D : G : REX : ET . REGINA . CAST . (LEGIO ...)

Zilver - 3,14 g. - stempelstand 1200 h.

Bespreking

De vondst is vergelijkbaar met een schat die rond 1883 in de Neerpeltse heide gevonden werd 3. Deze was samengesteld uit drie gouden en twee zilveren munten uit de veertiende tot de zestiende eeuw, en de jongste munt ervan werd in 1578 geslagen. De jongste munt van de hier besproken muntschat dateert dus uit dezelfde tijd, namelijk 1577.

In deze periode waren er talloze redenen om kostbaarheden te verbergen. De voortdurende troepenbewegingen tijdens de heroveringsveldtocht van Parma, rondzwerfende roversbenden en muitende soldaten maakten de streek tijdens deze jaren voortdurend onveilig, zodat het onmogelijk is om de schat in verband te brengen met een concrete oorlogshandeling. Het aantal munten in de vondst is te gering om met zekerheid te kunnen uitmaken of het gaat om een verloren beurs, een spaarschatje dat in de loop der jaren zorgvuldig opgepot werd, of een klein kapitaaltje dat in alle haast verborgen werd uit angst voor naderende rovers of plunderende soldaten.

EEN MUNTSCAT UIT HET BEGIN VAN DE TWINTIGSTE EEUW GEVONDEN TE LUMMEN-GENEBOS

Vondstomstandigheden

Bij grondwerken in de onmiddellijke omgeving van de plaats waar de pastorie van Genebos heeft gestaan, werden in 1993 een aantal munten gevonden die waarschijnlijk deel uitmaakten van een kleine muntschat. De meeste werden los gevonden in aarde, die kort voordien uitgegraven was. Naar alle waarschijnlijkheid lagen ze oorspronkelijk enkele tientallen centimeter diep onder het maaiveld, in de omgeving van de dorpel van de voordeur van de in 1981 afgebroken pastorie. Het is niet meer met zekerheid te achterhalen of de munten buiten dan wel binnen de muren van de pastorie gevonden werden, hoewel dat laatste gezien hun goede bewaringstoestand het waarschijnlijkst is. Er werden geen sporen van een pot gevonden, maar gezien de vondstomstandigheden mag niet uitgesloten worden dat de munten in papier, textiel of een ander organisch materiaal verpakt waren.

Of de schat volledig geborgen werd blijft in het ongewisse. Minstens twee munten konden niet bestudeerd worden, maar het is onwaarschijnlijk dat zij nieuwe elementen zouden opleveren. De overige werden in juni 1997 door bemiddeling van de heer K. Luts uit Lummen aan het Munt- en Penningkabinet van de provincie Limburg (Tongeren) ter studie aangeboden. De heer Luts verzamelde ook de gegevens met betrekking tot de vondstomstandigheden 4.

Inventaris

Frankrijk

LOUIS PHILIPPE I (1830-1848)

5 Francs - 1841 - W (Rijsel)	- Zilver - 25,056 g.
5 Francs - 1847 - A (Parijs)	- Zilver - 24,594 g.

NAPOLEON III (1852 - 1870)

5 Francs - 1867 - A (Parijs)	- Zilver - 25,056 g.
5 Francs - 1868 - BB (Straatsburg)	- Zilver - 24,786 g.
5 Francs - 1870 - A (Parijs)	- Zilver - 24,805 g.
2 Francs - 1866 - BB (Straatsburg)	- Zilver - 9,207 g.
2 Francs - 1866 - ?	- Zilver - 9,314 g.
2 Francs - 1868 - BB (Straatsburg)	- Zilver - 9,500 g.
1 Franc - 1868 - A (Parijs)	- Zilver - 4,473 g.
1 Franc - 1868 - BB (Straatsburg)	- Zilver - 4,610 g.
1 Franc - ? - BB (Straatsburg)	- Zilver - 4,334 g.

DERDE REPUBLIEK (1870-1940)

5 Francs - 1873 - A (Parijs)	- Zilver - 24,900 g.
5 Francs - 1873 - A (Parijs)	- Zilver - 24,964 g.
5 Francs - 1874 - K (Bordeaux)	- Zilver - 24,759 g.
5 Francs - 1875 - K (Bordeaux)	- Zilver - 24,904 g.
5 Francs - 1875 - A (Parijs)	- Zilver - 24,988 g. 5/
5 Francs - 1876 - A (Parijs)	- Zilver - 24,821 g.
5 Francs - 1877 - A (Parijs)	- Zilver - 24,919 g.
1 Franc - 1872 - A (Parijs)	- Zilver - 4,684 g.
1 Franc - 1887 - A (Parijs)	- Zilver - 4,790 g.
1 Franc - 1901 - (Parijs)	- Zilver - 4,839 g.
1 Franc - 1908 - (Parijs)	- Zilver - 4,712 g.

Bespreking

Hoewel het onvolledig karakter van de vondst en het beperkt aantal munten elke conclusie een hypotetisch karakter verlenen, valt het toch op dat alle munten uit Frankrijk stammen.

Op zich is de aanwezigheid van Franse munten in Belgische muntschatten van het einde van de negentiende en het begin van de twintigste eeuw niet verwonderlijk. Frankrijk en België hadden immers, samen met Italië en Zwitserland, op 23 december 1865 de Latijnse Muntunie opgericht. De ondertekenaars van dit verdrag verbonden er zich toe om goud- en zilverstukken van éénzelfde gewicht en gehalte te slaan en om elkaars munten ter betaling te aanvaarden. Later trad Griekenland nog toe, terwijl landen als Spanje, Roemenië en zelfs Venezuela dezelfde muntvoet toepasten zonder daarom formeel lid te worden. De munten die binnen het kader van de bepalingen van de Latijnse Muntunie vervaardigd werden, circuleerden ook daadwerkelijk in de andere lidstaten en geïden terecht als voorlopers van de Euro. De dubbele standaard van de Unie (dit wil zeggen de wettelijk vastgelegde prijsverhouding tussen goud en zilver) bemoeilijkte echter al van in den beginne de goede werking ervan. Hoewel de Unie formeel pas in 1925 ontbonden werd, fungeerde zij in de praktijk al niet meer sinds het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog.

Een omvangrijke schat die in 1959 te Hoelselt gevonden werd, weerspiegelt goed de monetaire situatie tijdens de periode vlak voor de Eerste Wereldoorlog. In een pot werden 504 zilveren munten gevonden, waarvan de jongste - een Belgisch stuk van 1 frank - in 1913 werd vervaardigd. Hoewel een gedetailleerde beschrijving ontbreekt, staat vast dat de schat niet alleen Belgische maar ook Franse, Italiaanse en Zwitserse munten bevatte. Het oudste stuk dateerde, net als te Lummen, uit de regering van de Franse koning Louis-Philippe I (1830-1848). Ook vondsten uit Zuid-Oost-Vlaanderen hebben een gelijkaardige samenstelling. Een vroeg twintigste-eeuwse schat met uitsluitend Franse munten was in België tot nog toe echter nog niet geattesteerd.

De spreiding over de verschillende muntateliers maakt ons niet veel wijzer. Het overwicht van Straatsburg is allicht niet significant omdat - rekening houdend met het gering aantal stukken - toch relatief getrouw de productie weerspiegeld wordt.

De bewaringstoestand van de vijf frankstukken is - ondanks duidelijke sporen van gebruik - vrij goed. Deze van de meeste overige munten van Napoleon III is uitgesproken slecht. De stukken van 1 frank van de Derde Republiek vertonen gebruikssporen maar zijn toch nog behoorlijk.

Al bij al krijgt men de indruk dat het een "geïmporteerde" schat is van in alle haast bij elkaar verzamelde munten, afkomstig van een weinig kapitaalkrachtige eigenaar die zich tevreden moest stellen met datgene waar hij of zij op dat moment de hand kon op leggen. Mogelijk zijn het de schamele bezittingen van één van de talloze vluchtelingen uit Noord-Frankrijk die door de Duitse bezetter op het einde van de Eerste Wereldoorlog naar onze streken gedreven werden. Verder historisch onderzoek in de parochiearchieven kan hierover misschien uitsluitsel geven.

Datum van verberging

De sluitmunt dateert uit 1908. Vermits zij echter duidelijke sporen van gebruik vertoont, mag men er van uitgaan dat de stukken later verbergen werden. Het karakter van de schat maakt bovendien een verband met de Eerste Wereldoorlog waarschijnlijk. Of de schat reeds bij de aanvang van de oorlog verbergen werd, zoals die van Hoeselt, of naar aanleiding van de toename van de vijandelijkheden op het einde van het conflict blijft voorlopig in het ongewisse.

De oorspronkelijke waarde van de schat

De nominale waarde van de 22 munten samen bedraagt 73 frank. Een mijnwerker, die tot de groep van goed betaalde arbeiders behoorde, verdiende in 1913 gemiddeld 1.580 frank per jaar of 30,40 frank per week gr. De schat vertegenwoordigde bij de verberging dus iets meer dan een half maandloon van een goed betaald arbeider. Op het platteland verdiende men echter heel wat minder en mag men eerder denken aan een volledig maandloon.

NOTEN

- 1/ Met dank aan de vinder van de schat, die de toestemming gaf tot nadere studie en aan de heer Guido Creemers, provinciaal archeoloog, die de schat signaleerde en de contacten met de vinder legde.
- 2/ H. ENNO VAN GELDER & M. HOC, *Les monnaies des Pays-Bas bourguignons et espagnols 1434-1713*, Amsterdam, 1960.
- 3/ A. VAN KEYMEULEN, *Les trésors monétaires modernes trouvés en Belgique 1434-1970*, Brussel, 1973, p. 174, nr. 129.
- 4/ K. LUTS, *Muntschat van vluchteling bij woning van Marc Wauters ?*, in *Het Belang van Limburg*, 18 juli 1997.
- 5/ F. BAUDOIN, *Histoire économique de la Belgique*, in *Histoire de la Belgique contemporaine 1830-1914*, I, Brussel, 1928, p. 347, n. 1.
- 6/ Boven de verpersoonlijkingen van de Vrijheid en de Broedertelijkheid werd een gelijkarmig kruis met in het eerste en het tweede kwartier een punt ingekrast.